

Voorlopige Uitgave. Deel I

Pirké Awot – Spreuken der Vaders

Met een selectie van verklaringen geput uit de klassieke bronnen en de werken van de Lubavitcher Rebbe.

Een woord vooraf

Een oud Hollands gezegde luid: “Eén zwaluw maakt nog geen zomer” maar wat de Joodse gebruiken betreft is zelfs geen zwaluw nodig om de zomer aan te kondigen! Het Joodse jaar wordt, globaal, verdeeld in tweeën: van Rosj Hasjana tot Pesach (winter) en van Pesach tot Rosj Hasjana (zomer). Dat komt tot uitdrukking in enkele aanpassingen in de gebeden. Eén van de zomerse gebruiken is het lezen / leren van Pirké Awot op Sjabbat middag.

Letterlijk vertaald betekend Pirké Awot ‘hoofdstukken der vaders’. Hiermee wordt bedoeld een bundel ethische spreuken en moraliserende gezegden van onze geleerden, samengesteld in een serie van zes hoofdstukken. De eerste vijf hoofdstukken vormen het 39e traktaat van de Misjna, terwijl het zesde hoofdstuk een toegevoegde Beraita tekst is die niet opgenomen is in de Misjna.

Twee motivaties

Van alle Misjna traktaten is Awot misschien de meest niet-Talmoedische. Terwijl alle boeken in de Talmoed zich bezighouden met bepaalde wetsbepalingen: ‘Wat mag wel en wat niet? Hoe moet dit of dat gedaan worden?’ treffen we in Awot geen één wet aan. Hier worden uitsluitend ethische uitspraken gedaan, die in zekere zin een vrijblijvend gehalte hebben. Bovendien zijn veel van de uitspraken zo vanzelfsprekend dat, bij wijze van spreken, iedereen het had kunnen verzinnen. Wie zal opkijken van: “naar evenredigheid van de moeite is het loon” of : “meer bezittingen, meer zorgen”.

Hoe is deze gewoonte ontstaan om in de zomermaanden deze teksten te lezen?

Hiervoor worden twee motivaties gegeven. Ten eerste: met Pesach vieren wij de Uittocht uit Egypte; gelijk na de Uittocht begon de voorbereiding voor het in ontvangst nemen van de Tora zeven weken later. Ook wij bereiden ons voor op de herbeleving van dat moment door Pirké Awot te lezen. Een bijzondere uitgave van Pirké Awot in het Nederlands is de uitgave van de Haagse Opperrabbijn I. Maarsen .ד.ר.ה. In zijn inleiding maakt hij de lezer erop attent dat de vertaling die meestal gebruikt wordt voor het woord Tora: “wet” eigenlijk onjuist is. Rabbijn Maarsen suggereert het woord “Leer” als een meer accurate vertaling van Tora.

“Tussen Leer en Wet is een machtig groot verschil,” licht Opperrabbijn Maarsen toe: “De eerste bevat een opsomming van al wat behoort tot de levensbeschouwing en het inzicht van een stelsel, terwijl de laatste eenvoudig een reeks bepalingen geeft... De Tora is niet de wet, maar de levensleer van den jood. Een wet moet slechts uitgeoefend en toegepast worden, een leer moet men beoefenen en bestuderen. Tot wet behoort alleen het complex van bepalingen, die uit rechtsoogpunt het maatschappelijke verkeer regelen. De leer is veel meer dan dat alleen. De leer geeft den levenshoud en den kijk van het Jodendom op 's werelds gebeuren.” In onze voorbereidingen om de Tora in ontvangst te nemen, mogen de spreuken en gezegden van Awot niet ontbreken.

Een tweede motivatie heeft te maken met het jaargetijde. Na de winterslaap wordt de natuur, als het ware, wakker in de zomer. Het gedragspatroon van mensen in de zomermaanden is ook anders dan in de wintermaanden. In de zomer wordt meer aandacht besteed aan recreatie, er wordt meer tijd besteed om te genieten van de mooie dingen die de natuur te bieden heeft. Men is wat ‘losser’. Voor de geleerden was dit de reden om maatregelen te treffen om te voorkomen dat de ‘versterking van het lichaam’ niet zal leiden tot een ‘verzwakking van de geest’.

Twee gewoonten

Terwijl de gewoonte om te beginnen met het lezen / leren van Awot na Pesach universeel is, zijn er verschillen in hoe lang men hiermee blijft doorgaan. Er zijn namelijk zes Sjabbatot tussen Pesach en Sjawoe’ot. Het lezen van de serie één keer, één hoofdstuk per Sjabbat, vormt op deze manier een mooi

verband tussen de twee feestdagen. Er zijn echter Kehillot, zoals onze Haagse Kehilla, waar de gewoonte is om de serie steeds te herhalen, tot aan de Sjabbat vóór Rosj Hasjana toe.

Men zou kunnen denken dat de gewoonte om zich de hele zomerperiode met Awot bezig te houden berust op de tweede motivatie die eerder werd gebracht. Terwijl de eerste motivatie als steun dient voor de gewoonte om Awot slechts tot aan Sjawoe'ot te lezen.

Bij nader inzicht kunnen beide gewoonten verdedigd worden volgens beide motivaties.

Hoewel zes siwan de datum is waarop het joodse volk, aan de voet van berg Sinai, de *Asèret Hadibrot* (zo genaamde Tien Geboden) hebben gehoord, hebben zij nog lang moeten wachten voordat diezelfde *Asèret Hadibrot*, gegrift op twee Stenen Tafelen, aan hun gegeven werd! De dag na het uitspreken van de *Asèret Hadibrot* besteeg Mosje de berg Sinai om de Tafelen van G-d in ontvangst te nemen. Maar door de gebeurtenissen rondom het Gouden Kalf was het pas honderdtwintig dagen later, op Jom Kippoer, dat Mosje het tweede stel Stenen Tafelen aan het volk kon overhandigen. Het proces van ontvangen van de Tora begon dus met Sjawoe'ot, maar was pas na Rosj Hasjana voltooid. [Dit kan ook de uitleg zijn waarom Simchat Tora in de maand Tisjri gevierd wordt en niet met Sjawoe'ot.]

Met dit in gedachte is het niet verwonderlijk om de hele zomerperiode bezig te zijn met voorbereidingen om de Tora te ontvangen!

Voor wat betreft de tweede motivatie, namelijk dat het lezen van Awot als een antidota dient voor de spirituele gevaren die de zomer met zich mee brengt, is het desondanks niet noodzakelijk met het lezen ervan door te gaan totdat de zomer voorbij is. Gelijk in de geneeskunde is het soms voldoende om de weerbaarheid aan het begin van een dreigende situatie te versterken, waarmee men de hele periode van de bescherming kan genieten. Evenzo is het mogelijk te redeneren dat het lezen van Awot aan het begin van de zomerperiode genoeg 'bescherming' levert voor het hele jaargetijde.

Twee Opperrabbijnen

De Misjna bestaat uit zestig traktaten. Awot is, zoals eerder vermeld, het 39^e. De keuze voor deze plaatsing is natuurlijk niet willekeurig. Vele commentatoren hebben, ieder op eigen manier, een uitleg gegeven. Ik wil hier de antwoorden van twee Haagse rabbijnen brengen. Te weten: Opperrabijn I. Maarsen en zijn oudere collega I. Van Gelder, Opperrabijn van Zeeland. In het Haagse tijdschrift *Ha'amoed* reviseerde laatstgenoemde de vertaalde uitgave van Awot uit de hand van zijn collega. Hij prijst de degelijkheid van het werk en de 'gezellige' manier van het presenteren. Op enkele standpunten ingenomen door Maarsen, neemt Van Gelder een afwijkende stelling. Ik citeer:

“Deze uitgesproken appreciatie, houdt niet noodzakelijk in volledige instemming met alle opvattingen van de schrijver. Bijvoorbeeld, de schrijver stelt: “Ze (de verzameling van Spreuken der Vaders) staat aan het einde van het vierde der zes boeken, waaruit de Misjna bestaat. Waarschijnlijk is deze plaats aldus te verklaren. Het is een eigenaardigheid vaak in de Misjna aangetroffen, dat een afdeling eindigt met een Agadisch, ethiseerend slot. De eerste vier boeken behelzen voorschriften die ook na de verwoesting van den Tempel algemene betekenis hebben behouden, zoals landbouw, feestdagen, huwelijkswetten en burgerlijk recht. De laatste twee boeken werden minder vaak bestudeert, omdat daarin over de offers en priesterlijke onreinheid wordt gehandeld. Zo is dan de afdeling ‘Awot’ het zedenkundig slot van de eerste vier meest beoefende delen der Misjna.” Tot zover de schrijver.

Hiertegenover kan men het volgende stellen:

Mag men ervan uitgaan dat de redacteur van de Misjna bij het samenstellen van de Misjna, met het feit rekening hield dat in verdere generaties de twee laatste boeken minder vaak zouden worden bestudeerd? De tekst van de Misjna geeft hier geen aanleiding toe. Bovendien, wij treffen in die twee laatste boeken uiterst belangrijke thema's aan voor de praktijk van het hedendaagse

Jodendom. Denk aan *Sjechieta*, *Kasjroet*, reinheid van het huwelijksleven. Al die voorschriften worden hier uitvoerig behandeld.

Het plaatsen van Avot in het vierde boek van de Misjna, is als volgt te verklaren: Het vierde boek behandelt burgerlijke recht. Omdat naast het "jus" de "mos" een aller-voornaamste factor in het maatschappelijke leven is, mag men gerust aannemen dat toen de redacteur van de Misjna de vraag overwoog waar Avot geplaatst moest worden, hij juist daarom voor het vierde boek koos.”

Hoofdstuk Één

1:1 MOSJE ONTVING DE TORA VAN SINAI EN HIJ GAF HAAR DOOR AAN JEHOESJOE'A. JEHOESJOE'A [GAF HAAR DOOR] AAN DE OUDSTEN, DE OUDSTEN AAN DE PROFETEN EN DE PROFETEN HEBBEN HAAR DOORGEGEVEN AAN DE MANNEN VAN DE GROTE VERGADERING. DEZE [DE MANNEN VAN DE GROTE VERGADERING] HEBBEN DRIE UITSPRAKEN GEDAAN: 1) WEES GEDULDIG BIJ HET VELLE VAN EEN OORDEEL. 2) LEID VEEL LEERLINGEN OP. 3) MAAK EEN OMHEINING OM DE TORA.

Van Mosje tot de Grote Vergadering De eerste leider van het Joodse volk kennen wij als Mosje Rabénoe – Mosje onze leraar. Hij was het die de Tora ontvangen heeft en hij leidde het volk gedurende veertig jaar tot aan de grens van het land Kena'an. Na zijn overlijden (2488/-1272) werd het leiderschap niet overgedragen aan [een van] zijn kinderen, maar aan zijn trouwe leerling Jehosjoe'a. "Hij verliet de tent niet¹": Jehosjoe'a was een dienaar en leerling; van 's morgens vroeg tot 's avonds laat was Jehosjoe'a naast Mosje te vinden. Volgens de midrasj zei G-d tegen Mosje: "Wie de vijgenboom verzorgt, zal zijn vruchten eten!² Jehosjoe'a verzorgde jouw studiezaal in jouw leven; na jou zal hij het ook voortzetten³". En tot Jehoesjoe'a zei G-d: "Wees zeer vastberaden en moedig. En houd je aan de wetten die mijn dienaar Mosje je heeft voorgeschreven⁴".

Jehoesjoe'a leidde het volk 28 jaar (tot het jaar 2516/-1245). Evenals zijn voorganger had hij een raad van Oudsten die hem hielpen om zijn taak te volbrengen. Zijn collega Kalew de zoon van Jefoené was één van hen, alsook Pinchas de zoon van El'azar. Leden van deze raad overleefden Jehosjoe'a en zetten zijn traditie voort, zoals wij lezen "Zolang de Oudsten nog in leven waren, die zelf hadden meegemaakt wat de G-d voor de Israëlieten had gedaan, diende het volk de Eeuwige⁵".

De periode van de Oudsten (van 2516/-1245 tot 2830/-931) wordt ook de periode van de rechters genoemd. Otniël was de eerste van deze reeks en Eli de Hogepriester de laatste. Hoewel de Talmoed⁶ stelt dat het Joodse volk meer dan twee miljoen profeten gekend heeft, zijn slechts achtenveertig profeten en zeven profetessen bekend. Beginnend bij de aartsvaders tot de Tweede Tempel periode. In deze context begint de periode van de Profeten met Sjmueel die de monarchie in Israël opgericht heeft.

De laatste profeten waren Chagai, Misja'el en Azarja. Zij waren ook leden van de Grote Vergadering. De Grote Vergadering werd bijeen geroepen door Ezra, na de terugkeer van de ballingen uit Babylonië, omstreeks het jaar 3412/-349. In dit uitzonderlijke tijdperk heeft deze uitzonderlijke groep mensen een uitzonderlijke taak op zich genomen. Vele aspecten van het Joodse leven, die wij tegenwoordig niet kunnen wegdenken, zijn instellingen van deze Vergadering. Enkele voorbeelden: de dagelijkse gebeden, Kiddoesj en Hawdala en alle vaste Berachot. Naast de vier eerder genoemde namen, weten wij dat ook Mordechai, Daniel en Nechemia onder de 120 leden van de Vergadering waren. De werkzaamheden van de Grote Vergadering strekken zich uit over een periode van ongeveer 200 jaar. De structuur waarmee zij het Joods leven verrijkt hebben is tot de dag van vandaag intact.

De benaming "Grote Vergadering" legt de Talmoed⁷ als volgt uit: Dankzij hun is de kroon in zijn oorspronkelijke glorie hersteld! Mosje prees G-d als "de Grote, de Machtige, de Ontzagwekkende G-d." Toen de profeet Jeremia getuige was van de verwoesting van Jeruzalem, beperkte hij de lof van G-d tot de woorden: "U bent de Grote, Machtige G-d." Terwijl vreemde machten huis hielden in het paleis van de Koning was ontzag ver te zoeken! dacht Jeremia. Daniel, op zijn beurt, richtte zich tot G-d met de woorden: "U bent een Machtig, Ontzagwekkend G-d." De grootheid van G-d kon hij niet vinden te midden van de in Babylonië verbannen en onderdrukte kinderen van G-d.

De Grote Vergadering verklaarde: "Integendeel! Juist door de verwoesting en de ballingschap zie je hoe ontzagwekkend groot de Eeuwige is! Hoe groot moet Hij zijn om Zijn toorn zo lang te kunnen onderdrukken? Hoe machtig moet Hij zijn om Zijn volk, als minderheid, de grote volkeren te laten overleven?" In het staande gebed (Amida), ingesteld door de Grote Vergadering, zijn de woorden "de Grote, de Machtige, de Ontzagwekkende G-d" in ere hersteld.

¹ Sjmot 33;11

² Misjli 27;18

³ Bamidbar Rabba 21;14

⁴ Jehoesjoe'a 1

⁵ Jehosjoe'a 24;31

⁶ TB Megilla 14a

⁷ JT Berachot 41

Traditie

“Mosje ontving de Tora van Sinai en hij gaf haar door aan Jehosjoe’a. Jehoesjoe’a [gaf haar door] aan de Oudsten, de Oudsten aan de Profeten en de Profeten hebben haar doorgegeven aan de mannen van de Grote Vergadering”

Ethische waarden kunnen hun legitimiteit niet ontleen aan gangbare denkbeelden en opvattingen. Zou dat het geval zijn, dan zouden wij aan de waan van de dag zijn overgeleverd. De waarden die hier in Awot besproken worden, zijn gefundeerd op een traditie, op een overlevering die teruggaat tot de tijd dat Mosje bij de berg Sinai stond. Deze inleidende Misjna, met een samenvatting van de geschiedenis van de overlevering, lijkt op het eerste gezicht een soort visitekaartje te zijn waarmee de redacteur vaststelt: “De uitspraken die hier volgen, zijn integraal deel van de Sinai Traditie.”

Er moet echter meer in deze Misjna te vinden zijn. Waarom wordt een traditie van 23 generaties samengevat en onderverdeeld in deze vijf fases: Mosje, Jehosjoe’a, Oudsten, Profeten en Leden van de Grote Vergadering? De periode van ‘Jehosjoe’a’ dekt slechts 28 jaar, terwijl de periode van ‘de Profeten’ bijna zes eeuwen duurde; toch worden ze hier evenredig genoemd! Waarom zijn de verschillende fases überhaupt van belang voor de lezer? Waar het immers om gaat is dat het begint met Mosje bij de berg Sinai! De tussenliggende fases doen er toch niet aan toe?

Het is daarom aannemelijk dat in deze inleidende Misjna niet alleen historische informatie vast wordt gelegd, maar dat tevens worden hier de noodzakelijke stappen om Tora eigen te kunnen maken uiteengezet. Deze vijf fases in de traditie van overlevering corresponderen met vijf essentiële eigenschappen die een goede leerling moet bezitten voor het welslagen van zijn studie.

Mosje – Bescheidenheid

“Mosje was zeer bescheiden – meer dan iedereen op aarde⁸.”

Wij moeten onderscheid maken tussen bescheidenheid enerzijds en

minderwaardigheidsgevoel anderzijds. Mosje was zich wel degelijk bewust van zijn bijzondere capaciteiten; hij wist dat hij uitzonderlijke prestaties had verricht. Tegelijkertijd beseft Mosje dat hij bevoorrecht was deze bijzondere krachten van G-d geschonken te krijgen! “Mocht G-d deze krachten aan een ander schenken,” dacht Mosje, “zou die persoon het net zo goed, zo niet beter, kunnen⁹!”

Torastudie vereist intellectuele betrokkenheid. Men moet de materie begrijpen en in zekere zin kritisch benaderen. Het voorbeeld van Mosje dient als waarschuwing om te voorkomen dat het leidt tot arrogantie en hoogmoedigheid. Het is inderdaad nodig om het geleerde te toetsen aan eigen intellectuele capaciteiten, maar men moet blijven beseffen dat het een G-dsgeschenk is. De eerste stap is zich open te stellen, om dit geschenk met nederigheid te kunnen ontvangen.

Jehosjoe’a – Toewijding

Trouw, toewijding en doorzettingsvermogen waren de eigenschappen die Jehosjoe’a kenmerkten. “En de jonge dienaar, Jehosjoe’a de zoon van Nun, verliet de tent niet¹⁰.” Deze eigenschappen maakten hem waardig om Mosje na diens overlijden op te volgen, en als de tweede schakel te dienen in de traditie van Tora-overlevering van meester op leerling.

Een goede leerling moet zich geen illusies maken. Kennis vergaren is hard werken. De boodschap van het “Mosje voorbeeld” was daarstraks dat de Tora een geschenk is. Toch kan men er niet op rekenen at men zich de Tora eigen kan maken zonder consciëntieuze studie, overdag en ‘s nachts. Jehosjoe’a’s toewijding is daar een voorbeeld van.

Oudsten – Het mag (*moet zelfs*) wat kosten.

Het Hebreeuwse woord voor oudste - *zakeen* is verwant met het Hebreeuwse woord *kana* - aanschaffen. Men kan een *zakeen* zijn, ook voordat men een hoge leeftijd bereikt. Zo definieert de Talmoed¹¹ een *zakeen* als “Iemand die zich wijsheid verschaft!”

⁸ Bemidbar 12;3

⁹ Likkutei Sichot IV, p. 1039

¹⁰ Sjemot 33;11

¹¹ TB Kidoesjen 32a

De onderworpenheid (naar het voorbeeld van Mosje) en de toewijding (naar voorbeeld van Jehosjoe'a) van de leerling dienen er uiteindelijk toe dat hij zich met de Tora kan vereenzelvigen. De Torakennis blijft niet verheven en buiten bereik; integendeel, die kennis wordt als het ware zijn eigendom. Hij neemt het in zich op met zijn intellectuele capaciteiten en maakt zich een totaal begrip van de materie eigen.

Profeten – Hulp van Boven

De Tora is de Wijsheid van G-d. G-d is oneindig en Zijn Wijsheid eveneens. Met alleen een intellectuele benadering is de ware kennis van Tora per definitie buiten ons bereik. Het is de rol van de profeet om de 'kloof' tussen de onkenbare G-d en de denkende mens te overbruggen.

Een Toraleerling moet ook deze gave bezitten. Enerzijds moet zijn studie zelf niet door profetie beïnvloed worden; de Tora is immers 'niet in de hemel'¹². Maar dient met menselijke vermogens beheerst te worden. Anderzijds moet er een spiritueel bewustzijn voorafgegaan aan de intellectuele benadering. Er moet een gevoel heersen van verbondenheid en van verlangen! Met deze spirituele benadering zal de leerling in staat zijn tot de ware kennis te kunnen komen.

Ergens is iedereen die de Wijsheid van de Tora beheerst, een "profeet": hem heeft G-d ervoor gekozen om een glimp van Zijn waarheid waar te nemen.

---

¹² TB Bawa Metsia 59a

Grote Vergadering – Praktijk Gericht

In de nasleep van de Babylonische Ballingschap zagen de "Leden van de Grote Vergadering" zich geconfronteerd met een enorme uitdaging. De verwarring en onrust van drie generaties ballingschap hadden hun stempel gedrukt op de identiteit van het volk. De "Leden van de Grote Vergadering" zette zich in om de glorie van de oude tijden in ere te herstellen. Dat deden zij door hun kennis van de Tora dienstbaar te maken aan de behoeften van hun tijdgenoten. Ze namen praktische stappen en vaardigde verordeningen uit, bijvoorbeeld de uniforme tekst voor de dagelijkse gebeden¹³. Het effect van deze verordeningen en instellingen reikte veel verder dan alleen tot de terugrekenende generatie. Dat het Joodse volk, ondanks vele eeuwen van ballingschap en diaspora, zijn identiteit heeft weten te bewaren, is in grote mate aan hen te danken.

De Toraleerling heeft hiermee de laatste van de vijf principes waarop zijn benadering van de Tora gebaseerd moet zijn. Torastudie moet praktisch gericht zijn. De meest verheven begrippen van de Tora kunnen en moeten in de praktijk van het dagelijkse leven worden ingepast.

---

¹³ TB Berachot 26b

1:3 ANTIGNOS UIT SOCHO ONTVING DE LEER VAN SJIMON DE RECHTVAARDIGE. HIJ WAS GEWEND OM TE ZEGGEN: WEEST NIET ALS KNECHTEN DIE HUN MEESTER DIENEN MET DE BEDOELING OM BELOOND TE WORDEN. MAAR WEEST ALS KNECHTEN DIE HUN MEESTER DIENEN ZONDER DE BEDOELING OM BELOOND TE WORDEN. EN ONTZAG VOOR DE HEMELSE MACHT MOET ER BIJ JULLIE ZIJN.

Antignos leefde kort voor de opstand van de Chasjmonaiem, een tijd waarin de Griekse invloed aanmerkelijk voelbaar was in het Joodse land. Hij woonde in Socho, een plaatsje in het deelgebied van de stam Jehoeda.

Zijn leiderschap vormde een tussenperiode tussen twee vormen van leiderschap van het Joodse volk. Vóór hem waren de Ansjé Keneset Hagedola (De Grote Vergadering) en na hem begon het tijdperk van de Zoegot (-paren), een soort samenwerkingsverband tussen twee leidende geleerden. Antignos werd opgevolgd door twee van zijn leerlingen, zoals te lezen is in de volgende Misjna.

In de geschiedenisboeken nemen twee andere leerlingen van Antignos eveneens een belangrijke plaats in, echter geen ereplaats. Tsadok en Baitoes hebben de woorden van hun leraar volledig verkeerd uitgelegd. De aanbeveling om G-d te dienen zonder de bedoeling om beloond te worden, voerden zij aan als bewijs dat er geen Hemelse straf en/of beloning zou bestaan. Hierdoor ontstonden twee sektes; Sadduceeërs en Baitoeseërs die velen op een dwaalspoor gezet hebben. Hun verkeerde interpretatie was het gevolg van het feit dat hun Tora-studie niet doordrongen was van het vereiste Ontzag voor de Hemelse Macht. Vandaar dat Antignos extra nadruk legt op het belang van deze eigenschap.

Vier Rangen

Weest niet als knechten die hun meester dienen met de bedoeling om beloond te worden. Maar weest als knechten die hun meester dienen zonder de bedoeling om beloond te worden. En ontzag voor de Hemelse Macht moet er bij jullie zijn.

Dat G-d degenen beloont die Hem dienen, wordt in de Tora meerdere keren benadrukt. In het Jigdal gedicht¹⁴ wordt dit als een van de Dertien Geloofspunten genoemd. Maar Antignos moedigt ons aan om ernaar te streven G-d uit liefde te dienen, dat ontzag voor de Schepper onze leidraad zal zijn en niet de verwachting om beloning te ontvangen.

“Je zult van de Eeuwige je G-d houden met heel je hart en heel je ziel¹⁵” “Heb ontzag voor de Eeuwige je G-d¹⁶” Liefde brengt dichterbij. Liefde is een gevoel naar buiten toe, naar een ander. Ontzag staat daar diametraal tegenover. Ontzag leidt namelijk tot zich terugtrekken; tot een gevoel zich weg te cijferen voor iemand of iets dat groots en overweldigend is. Alle emoties die wij ervaren balanceren tussen die twee uitersten. Emotie is altijd een beweging, soms naar binnen of anders naar buiten toe.

Het dienen van G-d bestaat uit het vervullen van Zijn Mitswot, maar een Mitswa zonder gevoel is als een

lichaam zonder ziel. *Ahawat Hasjem* en *Jir'at Sjamajim*, liefde voor G-d en ontzag voor de Hemelse Macht, mogen niet ontbreken.

Onze bronnen spreken van twee niveaus van *Ahawa* en ook van twee niveaus van *Jir'a*. De meest elementaire vorm van *Jir'a* kan eigenlijk beter vertaald worden met het woord vrees, angst voor iets dat potentieel schadelijk kan zijn. In onze context: correct handelen uit angst om niet gestraft te worden. Een hoger niveau van *jir'a* is ontzag. Ontzag houdt in zichzelf verkleinen ten opzichte van een grootse aanwezigheid. Terugdeinzen, niet uit angst, maar uit respect en erkenning van de eigen ontoereikendheid in het bijzijn van iets dat groots en overweldigend is.

Ahawa kent een zelfzuchtige en een onbaatzuchtige vorm van liefde. Men kan zich aangetrokken voelen tot iets of iemand, beseffend dat men daar zelf gelukkig van kan worden. Een meer zuivere vorm van liefde is het verlangen om één te worden met de geliefde, zonder bijbedoelingen. Het gaat niet om eigenbelang; integendeel, hier is eerder sprake van het uitwissen van de eigen zelfstandige identiteit. Vergelijkbaar met een vlammetje naast een grote vuur. Het vlammetje trekt zich naar het vuur toe om daarin opgezogen te worden. Het verwezenlijken van dit verlangen van het vlammetje leidt er toe dat zij ophoudt te bestaan.

¹⁴ Sideor (Dasberg p 3)

¹⁵ Dewariem 6;5

¹⁶ Dewariem 6;13

“De ziel van de mens is een G-ddelijke kaars¹⁷” Een G-ddelijke ziel verlangt er naar om met zijn Maker herenigd te worden. De ziel wil opgaan in het allesomvattende Wezen, ook al blijft er van zijn eigen “ik” niets over.

Onze Misjna spreekt over alle vier niveaus:

1. Weest niet als knechten

Omhoog klimmend beginnen wij met het eerste niveau van *jir'a*. Antignos waarschuwt de lezer om geen knecht te zijn van zijn eigen instinct. Kijk verder dan je neus lang is, er zijn dingen die interessant lijken maar desastreuze gevolgen met zich mee kunnen brengen. Dit is de ‘lagere’ vorm van *jir'a*, de angst om gestraft te worden.

2. die hun meester dienen met de bedoeling om beloond te worden.

---

¹⁷ Misjlee 20;27

Nu spreekt Antigonos tot de persoon die bereid is offers te brengen, mits daar een beloning aan verbonden is. Het is een ‘zelfzuchtige’ vorm van *ahawa*, erkennend dat een leven van Tora en Mitswot geluk en zegen met zich mee brengt.

3. Maar weest als knechten die hun meester dienen zonder de bedoeling om beloond te worden.

Wek de natuurlijke wens in je op, het verlangen van je G-ddelijke ziel om je met de Eeuwige te vereenzelvigen zonder enige bijbedoeling. Het is de onbaatzuchtige vorm van *Ahawat Hasjem*.

4. En ontzag voor de Hemelse Macht moet er bij jullie zijn.

Tenslotte bereiken wij de hoogste tree in de ladder die naar de Hemel leidt. Zichzelf wegcijferen in G-d's Aanwezigheid; Hem dienend, gemotiveerd door *Zijn* belangen, niet de jouwe.

1:12: HILLEEL EN SJAMAJ ONTVINGEN DE LEER VAN HEN. HILLEEL ZEGT: BEHOOR TOT DE LEERLINGEN VAN AHARON, HOUD VAN VREDE, [SPAAR GEEN MOEITE OM] VREDE NA TE STREVEN, HOUD VAN JE MEDESCHEPSELEN EN BRENG ZE DICHTER BIJ DE TORA.

1:13: HIJ [HILLEEL] WAS OOK GEWEND OM TE ZEGGEN; WIE OP NAAMBEKENDHEID UIT IS, VERLIEST ZIJN NAAM. WIE NIET VOORUIT GAAT [IN ZIJN TORAKENNIS,] GAAT ACHTERUIT. WIE NIET DOCEERT IS DE DOOD SCHULDIG EN WIE DE KROON [VAN DE TORA VOOR EIGEN DOELEINDEN] MISBRUIKT, VERDWIJNT IN HET NIETS.

1:14: HIJ [HILLEEL] WAS OOK GEWEND OM TE ZEGGEN: WANNEER IK NIET VOOR MIJZELF OPKOM, WIE KOMT DAN VOOR MIJ OP? MAAR WANNEER IK ALLEEN VOOR MIJZELF OPKOM, WAT STEL IK DAN VOOR? EN WANNEER NU NIET, WANNEER DAN WEL?

Hilleel was één van de belangrijkste geestelijke leiders van het joodse volk. Hij was een afstammeling van Koning David. Tegelijkertijd was hij stichter van een dynastie die gedurende viereneenhalve eeuw, vijftien generaties geestelijke leiders voortgebracht heeft. Hij leefde circa honderd jaar voor de verwoesting van de Tweede Tempel; geboren in Babylon, emigreerde naar Israel om daar van de grote geleerden Sjama en Awtaljon¹⁸ te kunnen leren. De Midrasj¹⁹ vergelijkt zijn levensloop met die van Mosje: beiden leefden honderdentwintig jaar, verdeeld over drie periodes van veertig jaar. Bij Hilleel waren dat veertig jaar in Babylon, veertig jaar Torastudie en veertig jaar leiderschap.

Zijn beginperiode in Israel was geen makkelijke tijd. Een bekende episode uit die tijd vertelt²⁰ dat hij gewend was om de helft van zijn wekelijkse inkomen af te staan om toegelaten te worden tot de studiezaal. Op een winterse nacht werd hem een keer de toegang geweigerd, omdat hij het verschuldigde bedrag niet kon overhandigen. Hillel beklom het gebouw om vanuit het dakraam te kunnen meeluisteren. De volgende ochtend vond men hem daar onder een dikke laag sneeuw. Zo sterk was zijn wil om te leren.

Hilleel had zijn benoeming te danken aan het feit dat hij het antwoord wist, terwijl andere geleerden in verlegenheid waren over de vraag of het Pesachoffer, ook wanneer Erew Pesach op Sjabbat valt, gebracht mocht worden. Met logische-methodieke argumenten en een zuivere Traditie van zijn meesters, wist hij de vraag bevestigend op te lossen²¹.

Hij staat bekend als een vroom geleerde die in zijn uitspaken tot een hoog moraal oproept, hetgeen hij in zijn privéleven ook uitoefende. Zijn vriendelijkheid en zorgzaamheid waren buitengewoon. Een voorbeeld²²: een rijk man die door omstandigheden een beroep moest doen op het tsedakafonds van Hilleel, werd voorzien van alle luxe die hij vroeger gewend was, inclusief een voor hem uitlopende bediende. Een keer kon Hillel geen bediende vinden; hij ging toen zelf vooruitlopen.

---

¹⁸ Zie Misjna 10

¹⁹ Sifre, Dewariem 357

²⁰ TB Joma 35

²¹ TB Pesachiem 66a

²² TB Ketoebot 67b

Onvoorwaardelijke Liefde

“Houd van je medeschepselen en breng ze dichterbij de Tora”

Dat Hillel een groot voorbeeld ziet in Aharon is niet verrassend.

Om iemand een plezier te doen in de verwachting daar iets voor terug te krijgen, is geen misdaad; toch is het niet lovenswaardig. Een superieur die een ondergeschikte met pleziertjes probeert om te kopen om hem zover te krijgen dat deze zal doen wat hij wil – is dat nog minder.

De woorden van Hillel roepen duidelijk op tot liefde. Maar toch, na een tweede keer lezen kan men zich afvragen; in hoeverre is hier echt sprake van onvoorwaardelijke liefde? Het lijkt meer dat er hier een verborgen motief schuilt. Heb alle schepselen lief om ze dichterbij de Tora te brengen... En wanneer het niet lukt om ze dichterbij de Tora te brengen, zijn ze dan niet G-d's schepselen? Verdienen ze dan geen liefde?

In Tanya²³ legt Rabbi Shneur Zalman van Liadi de woorden van Hillel als volgt uit: “Wie kan de grootheid en verhevenheid van de ziel en de geest kennen, in hun bron en oorsprong, zijnde de levende G d?! Tevens, omdat allen gelijk zijn en allen één Vader

---

²³ Likkutei Amariem 32

hebben, wordt heel Israël werkelijk broeders genoemd, vanwege hun gemeenschappelijke oorsprong in de Ene G-d.... men moet hen met sterke ‘koorden van liefde’ omarmen – wellicht zal het lukken om hen bij de Tora en de G-ddelijke dienst te betrekken. Zo niet, dan is er toch noch steeds sprake van het vervullen van een verdienstelijke mitswa, namelijk: Ahawat Jisrael!

Ter verduidelijking: Een kind van G-d is een kind van G-d, of hij de Wil van G-d wel gehoorzaamt of niet. De band tussen Israël en G-d is zo diep – daar kan niets tussenkomen. Wat dat betreft heeft het niveau van iemands betrokkenheid weinig invloed op de waarde van die persoon. Wij mogen mensen niet beoordelen op grond van uiterlijke maatstaven.

Tegelijkertijd is het zo, dat hier op aarde, G-d uitsluitend via de Tora met ons mensen communiceert! Wil de mens zijn eigen potentieel ten volste benutten, dan doet hij er goed aan om zijn betrokkenheid bij de Tora te versterken. Onze band met G-d wordt versterkt door een sterkere band met de Tora. Of anders geformuleerd: wie zich meer wijdt aan het versterken van de band met G-d zal het ook uitdrukken in een sterkere band met de Tora.

Dus u houdt van uw medemens om geen andere reden dan wie hij is: bezitter van een G-ddelijke ziel. Net als uzelf. Dat G-d en de Tora onlosmakelijk van elkaar zijn, is een overtuiging; geen verborgen motief!

Tussen Hoogmoed en Gepaste Trots

“Wanneer ik niet voor mijzelf opkom, wie komt dan voor mij op?”

Wat vindt u van een journalist die een privé voicemail account hackt om berichten af te luisteren en zo aan informatie te komen? Is dit egoïsme op zijn top? Of dient de journalist het gemeenschapsbelang, door misstanden aan de orde te stellen en gaat dat vóór op de privacy rechten van de betrokkene?

Wat vindt u van een politicus die zich laat verwennen door een invloedrijk zakenman die tevens politieke belangen heeft? Is dit egoïsme op zijn top? Of dient de politicus het gemeenschapsbelang, door goede dingen te kunnen ontwikkelen en gaat dat vóór op de schijn van belangenverstrengeling?

Wat vindt u van een lezer die zich laat trakteren op een spannend roddelstuk, wetend dat het onderwerp van het verhaal hier absoluut niet van gediend is? Is dit egoïsme op zijn top? Of gewoon belangstelling voor wat er in de samenleving speelt?

Wat zou Hilleel hiervan vinden? Egoïsme is soms gezond. Als ik niet voor mijzelf zorg, kan ik toch niet verwachten dat iemand anders voor mij zal zorgen. Een journalist die een goede tip laat liggen, een politicus die zijn connecties niet opbouwt, kan toch niet verwachten iets te kunnen bereiken?! Waar ligt de grens tussen gezond zelfbewustzijn en foute zelfzucht?

De Ba'al Sjem Tov²⁴ verwijst naar een veelzeggende interpretatie van een zinsnede uit Dewariem “Ik stond toen tussen G-d en jullie²⁵”. Volgens de chassidische meesters zegt de Tora: “ Het is de ‘IK – de ego’ dat een barrière vormt tussen G-d en de mensen.

”Iemand die zichzelf ziet als het middelpunt van het heelal waar alles omheen draait, zal nooit omhoog kunnen stijgen en het Oneindige aanraken. Alleen hij die zichzelf kan wegcijferen, zich niet zien als autonoom entiteit, maar wezenlijk in dienst staat van een Hogere Macht, kan zich inderdaad vereenzelvigen met het Oneindige.

De woorden van Hillel kunnen zo begrepen worden: wanneer het mij lukt om mijn ‘IK – ego’ te overheersen, dan lukt het niemand om mij stuk te krijgen! Echter, wanneer ik alleen op mijn ‘IK -ego’ aangewezen ben, wat stelt het dan voor?

Terugkomend op onze vraag: “Waar ligt de grens tussen gezond zelfbewustzijn en foute zelfzucht?” Zouden wij nu kunnen stellen dat het eraan ligt wat het ‘zelf’ drijft? Gaat het om ‘zelf’ en niets meer? – Dat is foute boel! Kom je echter op voor jezelf om je verantwoordelijkheden na te kunnen leven, daar is niets mis mee! Uiteindelijk wordt iedereen op zijn handelingen beoordeeld en niet op zijn intenties, maar een degelijke motivatie zal de juistheid van zijn handelingen zeer zeker beïnvloeden. Een politicus, journalist of lezer die zijn levenswandel inricht uit dienstbaarheid aan een Hogere Macht, zal de grens snel kunnen herkennen.

---

²⁴ Vaak geciteerd, bron ontbreekt

²⁵ Dewariem 5;5

Bronvermelding:

Traditie	Sichot Kodesj 5736, Sjabbat Nasso
Vier Rangen	Sichot Kodesj 5737, Sjabbat Pinchas
Onvoorwaardelijke Liefde	Likkutei Sichot 17;220
Tussen Hoogmoed en Gepaste Trots	Twersky, Visions of the Fathers